

Het domein van de goden

Het beheersen van risico's is geen nieuw gegeven. Ik was zelfs geneigd te stellen dat risicomanagement van alle tijden is. Toen las ik evenwel ergens op het web¹ dat risico's ooit gezien werden als het domein van de goden en het lot van de natuur, waarbij er geen sprake was van het 'managen' van risico's, en al zeker niet van een systematisch risicomanagement.

Met dit *Thema*-nummer focussen we op risicomanagement binnen hogeronderwijsinstellingen. Mag ik aannemen dat die zelf *in control* willen zijn, eerder dan afhankelijk van het lot van de natuur? Maar wat is dan 'in control zijn', wat betekent risicomanagement? Dat het een balans inhoudt tussen risico's nemen en risico's beheersen² lijkt alvast logisch, maar binnen het korte bestek van dit hoofdredactioneel zal ik zelf zeker niet alle aspecten en nuances van risicomanagement onder de aandacht kunnen brengen. Graag verwijs ik evenwel naar de onderbouwde insteek van het Nederlandse Platform Integrale Veiligheid Hoger Onderwijs (IV-HO), dat in een bijdrage van 2021³ erop wijst dat naast risico's ('het is voorstelbaar dat er iets kan gebeuren') ook sprake is van dreigingen ('er is specifieke informatie dat er iets staat te gebeuren'). Binnen het risico- en dreigingsbeeld stelt het platform drie impactgebieden centraal, met name veiligheid van studenten en/of medewerkers, onderwijs en/of onderzoek en verder nog reputatie en bedrijfsvoering.

Op bepaalde deelaspecten van het risicomanagement zijn hogeronderwijsinstellingen al langer actief. Denk daarbij maar aan alles wat te maken heeft met veiligheid en milieu en preventie en bescherming op het werk. Risicomanagement is ook niet los te zien van kwaliteitsmanagement en met het oog op opleidingsaccreditaties en instellingsreviews hebben hogescholen en universiteiten op dit vlak inmiddels een hele expertise opgebouwd. Risicomanagement is dus niet nieuw, maar toch staat het momenteel extra in de belangstelling, reden waarom we er een *Thema*-nummer aan wijden.

Heel actueel zijn bijvoorbeeld alle maatregelen die genomen worden of zouden moeten worden genomen in het kader van cybersecurity. Zowel in Nederland als in Vlaanderen zijn hogeronderwijsinstellingen al eens het doelwit

geweest van cybercriminelen. Zo was er in januari nog een cyberaanval op de Technische Universiteit Eindhoven, enkele dagen later gevolgd door ddos-aanvallen op ICT-coöperatie SURF en diverse Nederlandse onderwijsinstellingen. In een column geeft Bianca Corneillie de lezer een inkijk in hoe Hogeschool Vives in 2022 een cyberaanval heeft ervaren. Ook andere bijdragen gaan verder in op de vraag hoe je een informatieveiligheidsbeleid uitbouwt met het oog op de bescherming van waardevolle kennis en informatie.

Als ik me niet vergis, verschijnt het woord 'risicomanagement' in Vlaanderen pas in 2014 voor het eerst in de Codex Hoger Onderwijs, waarbij de regeringscommissarissen de toezichtstaak krijgen om het door de instellingen desbetreffend gevoerde beleid te evalueren. Het duurt dan evenwel nog tot het academiejaar 2019-2020 alvorens een werkgroep zich buigt over het ontwikkelen van een gedragen toetsingsmodel en evaluatiecriteria. Sinds 2022 zijn alle Vlaamse universiteiten en hogescholen daarmee aan de slag. Voor veel instellingen blijft het evenwel nog zoeken naar een optimaal beheersingsmodel. In een bijdrage van het regeringscommissariaat lezen we meer over de op stapel staande evaluatie van het risicobeleid van de Vlaamse universiteiten en hogescholen. Ook krijgen we in dit nummer verder alvast een inkijk in hoe de KU Leuven en de Universiteit Antwerpen het risicomanagement aanpakken. Vanuit Nederland is dan weer de Universiteit van Amsterdam aan de beurt.

Ooit werden

risico's gezien

als het lot

van de natuur

**Voor veel instellingen
blijft het nog zoeken
naar een optimaal
beheersingsmodel**

In Nederland lijkt het proces van risicobeheersing aan hogeronderwijsinstellingen al langer geformaliseerd. Zo verscheen vanuit de Vereniging Hogescholen (toen nog de HBO-raad) al in 2012 een handreiking risico-beheersing¹. Zeker voor de Nederlandse lezers zullen ook het reeds genoemde Platform Integrale Veiligheid Hoger Onderwijs en de IV-community geen onbekende zijn. Belangwekkend zijn de nieuwe publicaties van het platform over enerzijds een door KPMG opgesteld Referentiekader Integrale Veiligheid² en anderzijds een geactualiseerd risico- en dreigingsbeeld voor het hoger onderwijs³. Hierbij is een verkenning van toekomstige risico's en dreigingen aan de orde met actuele trends en scenario's binnen de domeinen sociale veiligheid, informatieveiligheid en fysieke veiligheid. Met drie bijdragen voor dit nummer van veiligheidkundige Leo Harskamp krijgen we extra informatie over de Nederlandse aanpak en de uitdagingen daarbij.

Hiermee is zeker geen volledig beeld opgehangen van de inhoud van dit *Thema*-nummer. Het streeft er in elk geval naar praktijkvoorbeelden en succesvolle implementaties uit Vlaanderen en Nederland te delen, met concrete aanbevelingen voor bestuurders en beleidsverantwoordelijken. De hoofdredactie is de diverse auteurs zeer erkentelijk voor hun waardevolle bijdragen vanuit verschillende perspectieven.

Veel leesplezier toegewenst, met de hoop dat dit nummer zal bijdragen aan de verdere ontwikkeling van effectief risicomanagement in het hoger onderwijs.

Bert Hoogewijs

is hoofdredacteur van Th&ma

Noten

- 1 Riskworld, 24 mei 2023, 'Geschiedenis van risicomanagement: van goden tot algoritmes', riskworld.nl/kennis/risicomanagement/geschiedenis-van-risicomanagement-van-goden-tot-algoritmes
- 2 VO-raad (2013). *Handboek risicomanagement*.
- 3 IV-HO (2021). *Risico- en dreigingsbeeld hoger onderwijs 2021*. Utrecht: Platform Integrale Veiligheid Hoger Onderwijs.
- 4 www.vereniginghogescholen.nl/kennisbank/thema-s-en-subthema-s/artikelen/goed-bestuur-governance
- 5 Koorn, R. e.a. (2024). *Handreiking governance van Integrale Veiligheid*. Amsterdam: KPMG.
- 6 Schrader, C., Aartsma, K. & d'Hooghe, I. (2024). *Risico- en dreigingsbeeld hoger onderwijs*. Den Haag: Clingendael Instituut.